

IDEALUL DE LIBERTATE ȘI UNITATE NAȚIONALĂ MANIFESTAT ÎN ARTA PICTORILOR BRAȘOVENI CONSTANTIN LECCA ȘI MIȘU POPP

de

DINU VASIU

În studiul de față ne vom referi la perioada de tinerețe a formării statului român, acea agitată perioadă a Revoluției din 1848 și a Unirii Principatelor Române din 1859, cînd plastica brașoveană este prezentă în toiul luptelor pentru libertate și unitate națională prin însuflețita activitate a pictorilor brașoveni Constantin Lecca și Mișu Popp.

Amîndoi au luat parte activă la revoluție și au suferit rigorile crîncenelor evenimente.

Pe Constantin Lecca, refluxul ce a urmat după zilele tulburi ale anului 1848, îl rupe de catedră și de activitatea cultural-artistică dusă la Craiova, și-l obligă să se refugieze citva timp la Brașov, orașul său natal.

Un document al vremii arată că : „în loc să se mărginească a preda școlărilor moralul și învățăturile trebuincioase, s-a abătut din drepturi cu luarea de parte la cauza revoluției“¹.

Ceva mai tîrziu pe Mișu Popp din Brașov, același val al reprimării revoluției îl împinge, în sens contrar, către București.

Amintim numai în treacăt, că după ce termină de zugrăvit biserica din Schei, împreună cu Constantin Lecca, Mișu Popp se alătură centuriilor românești revoluționare care reușesc să respingă armatele dușmane din munții Perșani în șesul Birsei. Dar Brașovul este evacuat de autorități și Mișu Popp,

¹ Jack Brutaru, *Constantin Lecca*, monografie, Editura de stat pentru cultură și artă, București, 1956, p. 12—13.

nevoit să se refugieze, este prins la Ploiești și purtat sub escortă pînă la București².

Nedespărțind faptul de viață, de pictura pe care o fac, și Constantin Lecca și Mișu Popp au înțeles de la început să se facă folositori, cu mijloacele artei lor, țelurilor naționale și democratice pentru care luptau.

Dar o artă națională, cu adevărat reprezentativă încă nu era cu putință de realizat în acele vremuri, lipsite de o tradiție artistică și culturală, cînd abia se înființau primele școli românești de pictură și se făceau primii pași de la pictura religioasă către o pictură laică, mai liberă.

Cu naivitatea, elanul și visurile adolescenței noastre naționale, grăbiți să învățăm de la alții din setea de a cunoaște, am învățat tot ce s-a nimerit să întîlnim, fără multă alegere și să aplicăm nevoilor interne cu multă bună intenție, dar și lipsă de experiență. Sursele de învățatură și inspirație au fost neoclasicismul italian și german, la modă pe atunci în estul Europei, care aduceau o seacă laicizare picturii religioase și o convențională și artificială prezentare a compoziției istorice, picturilor de gen, peisajului sau portretului.

O asemenea educație artistică au avut-o și pictorii brașoveni Constantin Lecca și Mișu Popp, dobîndită cu destule greutate la Budapesta, la Viena și în scurte călătorii în Italia.

Cercurile conducătoare erau ostile unei arte naționale, în care putea încolți sămînța răzvrătirii și nu slăbeau friul restricției decît pentru pictura religioasă, în mică măsură compoziția istorică și portretul, genuri în care mai greu se puteau strecura manifestări periculoase. Amîndoi pictorii brașoveni s-au bucurat de multă faimă din partea unui public, însă, în mare parte lipsit de gust și cultură artistică, cu preocupări mai mult practice și politice. Aceasta este, însă, generația care s-a călit în focul revoluției din 1848 și, în ciuda lipsurilor și scăderilor inerente, a realizat Unirea Principatelor, a pus temeliele statului român.

Avîntul patriotic, revoluționar al unor artiști care luptau pentru emanciparea națională și democratizarea structurii sociale, a apropiat arta de popor, de nevoile lui de viață, și a adus o contribuție trainică, de mare importanță la dezvoltarea socială și artistică a țării.

În această lumină și în circumstanțele vitrege ale epocii, în care au trăit și lucrat, sîntem îndemnați să descifrăm patriotismul operei vrednicilor pictori brașoveni Constantin Lecca și Mișu Popp.

² Ion Frunzetti, *Mișu Popp*, monografie, Editura de stat pentru cultură și artă, București, 1956, p. 12.

Încă de la vârsta de 20 de ani, alături de Zaharia Carcalechi în mișcarea românească de la Budapesta, Constantin Lecca publică în „Biblioteca Românească“ numeroase desene litografiate cu chipurile domnitorilor Mihai Vi-teazul, Ștefan cel Mare, Radu Negru sau Dragoș Vodă³.

Desenele sale, încă stângace și naive, dar executate cu multă acuratețe, excelent litografiate, reușesc să exprime un viu patriotism, și avînd o largă răspîndire, își implinesc cu succes misiunea.

În toiu! pregătirii revoluției din 1848, apar pînzele lui Lecca „Uciderea lui Mihai Viteazu“ și „Moartea lui Brîncoveanu“ (1845), momente tragice din istoria Țării Pomânești, redată cu mișcare și dramatism, cu vădită intenție de a trezi și exalta sentimentul de revoltă, de a mobiliza conștiințele pentru revoluție.

Cind hotărîrea Convenției de la Paris, din 1856, de a se convoca Divanurile ad-hoc, trezește în sufletele patrioților nădejdea înfăptuirii mult visatei Uniri, artistul se avîntă, din nou, în compoziția istorică.

De data aceasta alege anume momente glorioase, luminoase din istoria țării, care să aducă în conștiința întregului popor măreția trecutului și să slujească de suport moral pentru împliniri viitoare. Picturile au fost cromolitografiate și răspîndite în mase chiar în perioada convocării Divanurilor ad-hoc, popularizînd astfel ideea pentru care erau întrunite aceste adunări și de la care poporul aștepta hotărîrea unificării. Multă vreme au fost folosite și ca material didactic în școli.

Cele mai importante compoziții istorice din această serie, mobilizatoare în vederea unirii, sînt: „Mihai Viteazu intrînd în Alba Iulia“ și „Întîlnirea dintre Bogdan cel Orb și Radu cel Mare“. Mihai Viteazul este înfățișat călare, într-o ținută falnică, cu alaiul său de oșteni, în frunte cu steagul, în fața porții cetății Alba Iulia, unde este primit de mulțime cu osanele. Aici se va proclama domn al Munteniei, al Moldovei și a toată Țara Românească. Pictura este un grăitor și inflăcărat îndemn la unire a tuturor românilor.

Întîlnirea dintre Bogdan cel Orb, domn al Moldovei și Radu cel Mare, domnitorul Munteniei, consfințește încheierea unei păci durabile între cele două țări surori. Pictura concretizează prin concepția de compoziție ideea unirii. În mijloc, cortul de onoare al prieteniei, cu cele două steme reunite, în fața cărora domnitorii își strîng mina frățește. De o parte și de alta, curteni și oșteni ai ambelor tabere, fără nici o deosebire de port și de fizionomie. În

³ Jack Brutaru, *op. cit.*, p. 8—9.

prim plan, grupare ornamentală de arme și steaguri moldovenești și munte-nești, care parcă fraternizează învâlmășite.

Din seria compozițiilor istorice mai fac parte „Parastasul de la Valea Albă“, „Bătălia de la Călugăreni“, „Dragoș Vodă la vinătoare“, „Împăcarea dintre Matei Basarab și Vasile Lupu“, toate picturi care grăiesc despre vitejia strămoșilor, cultul eroilor și, mai ales, despre unire.

Remarcabile întru totul ca intenție, aceste compoziții au și unele stângăcii, de multe ori inexacte din punct de vedere al redării istorice, confundându-se epocile în înfățișarea portului, avînd însă acel farmec unic, de poezie idilică și naivă, apropiată de baladele lui Bolintineanu, cu care pictorul are mari afinități.

La vremea lor, aceste imagini s-au bucurat de mare popularitate, cu un efect practic de-a dreptul extraordinar, așa încît publicistul francez Ulisse de Marsillac, autorul unui ghid „Guide du voyageur à Bucarest“, după 1861, găsește că „tablourile lui Lecca ar putea sluji pentru ilustrarea unei istorii a României“⁴.

Se pare că Lecca nu a folosit alegoria și nu cunoaștem picturi alegorice ale artistului. Dar în bogata sa carieră de portretist, o mare importanță au portretele de oameni de seamă din vremea sa, care au ajutat la propășirea țării noastre. Astfel amintim portretul lui Ștefan Golescu, unul dintre fruntașii revoluției de la 1848, portretul lui Matei Millo, ctitor al teatrului românesc, portretul lui Petrache Poenaru, efor al școlilor naționale, sau portretul lui Alexandru Racotă, adjutant al domnitorului Cuza, unul dintre înfăptuitorii primei reforme agrare din țara noastră.

Prin compozițiile sale istorice și numeroasele portrete care popularizau figurile marilor personalități ale istoriei și culturii patriei, Constantin Lecca aduce o contribuție de seamă în făurirea idealului de libertate și unitate națională.

Pe Mișu Popp îl atrag mai puțin compozițiile istorice. În afară de pictura religioasă, marea sa vocație este portretul, pe care îl ridică la un meșteșug chiar superior lui Constantin Lecca. Cînd împrejurările o cer, se folosește bucuros și de alegorie.

În portret, Mișu Popp își pune întreg elanul său patriotic. Cu același țel de a populariza pe oamenii mari din istoria țării și pe contemporani, militanți de seamă ai luptei pentru unitate și emancipare națională, pictorul

⁴ Ion Frunzetti, *Pictorii și unirea țărilor române*, în *Studii și cercetări de istoria artei*, nr. 1, 1959, p. 85.

execută, după fotografii și stampe, o seamă de portrete de voievozi, cronicari, scriitori, cărturari ai Școlii Ardelene sau dintre cei de peste Carpați, revoluționari din Principate și din Transilvania, oameni politici și progresiști.

Muzeul regional Brașov adăpostește cea mai bogată colecție din țară cu cele mai reprezentative opere de Mișu Popp.

Din colecția muzeului menționăm, în primul rând, figura impunătoare a lui Mihai Viteazul, primul înfăptuitor al unității noastre naționale. Este o pictură remarcabilă, superioară imaginilor create de Constantin Lecca și Gheorghe Tattărăscu. Mihai Viteazul este înfățișat în armură, cu o pelerină albă peste umeri, drapându-l maiestuos. Pentru redarea exactă a trăsăturilor chipului mîndru și oțelit al voievodului, Mișu Popp s-a folosit de gravura contemporană a lui Sadeler, copiată mai întii de Barbu Iscovescu, după indicațiile lui Nicolae Bălcescu, și adusă în țară spre a servi ca document⁵.

Tot în galeria de artă a Muzeului regional Brașov se află portretul domnitorului Cuza Vodă, imagine din primii ani de domnie cînd purta favoriți. În acest portret domnitorul poartă costum de paradă, cu decorații, lentă și mantie. Figura exprimă demnitate și energie.

Continuînd exemplificările din colecția muzeului din Brașov, amintim pe Vasile Alecsandri, primul mare poet al țării noastre, pe Mihail Kogălniceanu, sfetnicul lui Cuza și înfăptuitorul reformei agrare, pe C. A. Rosetti, stegarul pozițiilor înaintate în lupta socială și politică, pe Edgar Quinet și Jules Michelet, istorici și oratori, pe Nicolae Golescu, Iacob Mureșianu, Barbu Știrbei și alții. O altă figură istorică este Avram Iancu, reprezentat în uniformă, cu părul încăruntit, cu figură meditativă, întristată, dar încă energetică, și figurile supte, osoase, dirze de martiri ale lui Horia, Cloșca și Crișan.

Mișu Popp a mai pictat portretul lui Alecu Russo, autorul Cîntării României, portretele lui Gheorghe Lazăr și Andrei Mureșianu, inflăcăriți mesageri ai redeșteptării conștiinței naționale, cu scopul de a strînge toate aceste luminoase figuri într-un Pantheon al neamului românesc. La dimensiuni mai modeste, Mișu Popp reușește, totuși, să realizeze — prin anii 1882—1883 — un asemenea panteon în locuința sa din Brașov, situată aproape de liceul Șaguna⁶. Într-un chioșc construit în acest scop, Mișu Popp așează două rinduri de picturi în ulei pe pînză, la dimensiunea de 15/18 cm, deci miniaturale, înfățișînd pe toți bărbații mai de seamă ai românilor de pretutindeni, din vre-

⁵ Ion Frunzetti, *Mișu Popp*, p. 18.

⁶ Constantin Popp, *Din viața lui Mișu Popp*, în revista *Țara Bârsei*, IV (1932), 402 (martie-aprilie), p. 132—141.

muri vechi și contemporani. Aici aflăm pe cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, pe istoricii și literații B. P. Hașdeu, Nicolae Bălcescu, Eliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Alexandru Odobescu, Gheorghe Lazăr, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Gheorghe Barițiu și alții. De asemenea, pe oameni politici, ca Enăchiță Văcărescu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Golescu, I. C. Brătianu, Avram Iancu și pe domnii români Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrîn, Mihai Viteazul, Al. I. Cuza și chiar pe regele Carol I, care, desigur, nu face figură bună alături de ceilalți precursori, dar nu știrbește cu nimic intenția fără pată a lui Mișu Popp, ci caracterizează o epocă cu luminile și umbrele ei.

În panteon își primea Mișu Popp prietenii și numeroși vizitatori dornici de o înaltă reculegere spirituală.

Faima panteonului său avea o largă răspindire în întreaga țară. După moartea pictorului, panteonul a fost demontat și galeria de tablouri în miniatură a ajuns în proprietatea lui Iuliu Roșca, publicist în București.

O importantă operă de culturalizare și întreținere a sentimentului patriotic reprezintă și numeroasele portrete de țărani și țărănci — mocani — lucrate de Mișu Popp mai în toate comunele unde a poposit pentru zugrăvirea bisericilor. Pictate în mărime naturală, cu aceeași grijă de meșteșug ca și pentru cele mai bine plătite portrete de comandă, vădesc un mai mare atașament sufletesc al artistului pentru modelul pictat, ceea ce le aduce un spor de expresivitate, o mai pronunțată caracterizare psihologică. Dintre cele mai realizate sînt portretele din Galeria muzeului din Brașov — Voica Popeea din Săcele, portretul Mariei Găetan și un foarte frumos cap de june din Schei.

Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România din București deține chipul de legendă al haiducului Radu Anghel, împușcat de poteră, la 1860, în comuna Moșteni-Greci. Mișu Popp îl înfățișează pe haiduc la margine de pădure, în picioare, îmbrăcat țărănește, căptușit cu un întreg arsenal de arme de foc, hangere și cuțite, în așteptarea dușmanului — o figură semeață, avîntată, eroică.

În jurul anului 1881 intelectualii brașoveni iau inițiativa executării unui bust al lui Andrei Mureșianu⁷. Pentru stringerea fondurilor necesare, Mișu Popp este solicitat să compună un desen alegoric cu tema „Deșteaptă-te române” care să fie litografiat și răspîdit. Dintre cele două proiecte create, unul a fost ales și litografiat. Desenul reprezintă pe Andrei Mureșianu în picioare, pe un pedestal de piatră lîngă două coloane antice. În zări strălucește soarele

⁷ Constantin Popp, *op. cit.*, p. 132—141.

libertății. În atitudine de orator și vestitor, poetul cu un pergament în mână vestește poporului român principiile: „Dreptate, Egalitate, Frățietate“ exclamând: Deșteaptă-te române. Jos, în țarină, un iobag ferecat în lanțuri grele, se deșteaptă din somnul de veacuri și rupe cu putere lanțurile robiei.

Deși la puțin timp după apariție răspîndirea litografiei a fost oprită de autorități, ea a adus totuși mulți bani pentru fondul monumentului.

O altă pictură alegorică de Mișu Popp, „România triumfală“, face parte din colecția muzeului nostru. Este, parcă, participarea artistică entuziastă a lui Mișu Popp la triumful năzuinței de veacuri a tuturor românilor — unirea și constituirea statului român. Scena alegorică reprezintă silueta în alb și roșu a unei femei în picioare, o figură energică, aproape bărbătească, la capătul unor trepte care sugerează ideea de înălțare. Poartă veșminte romane, ca simbol al originii noastre latine, cu falduri largi la picioare și în jurul brațelor. Mîna stîngă se sprijină pe o urnă așezată pe un pedestal; mîna dreaptă ridicată într-un gest avîntat arată, parcă, o direcție, o cale de urmat. În dreapta, lîngă pedestal, un bust reprezentînd pe C. A. Rosetti. În stînga o roată cu plug și catarge cu steaguri. Fundalul pe care se profilează figura simbolică a României este un cer în culorile aurorei. Deasupra capului femeii o stea luminoasă, lucefărul dimineții, ca simbol al destinului patriei. Este o apoteoză închinată țării sale, care întruchipează, deopotrivă, spiritul epocii și patosul revoluționar colectiv, purtînd în cel mai vădit mod amprenta personalității artistice a lui Mișu Popp și a devotamentului patriotic din întreaga sa operă.

Aruncînd o ultimă privire retrospectivă asupra epocii și strădaniilor artistice care au însușeșit-o și înobilat-o, chiar privind de pe treapta înaltă de evoluție la care ne-am ridicat în pictura modernă și contemporană, cu toate strălucirile ei de culoare și fantezie, virtuțile ei de sinteză și analiză, nu se poate să nu ne impresioneze arta sobră și exactă, serioasă și demnă a secolului trecut. În ea simțim migala pasionată a unor mîini harnice, credința devotată în valoarea și menirea muncii artistice.

Alături de pleiada revoluționarilor Constantin Daniel Rosenthal, Ion Negulici și Barbu Ișcovescu și a altor vrednici artiști ai secolului trecut, Constantin Lecca și Mișu Popp au știut, potrivit condițiilor și mentalității vremii lor, să găsească mijloacele plastice de a-și spune gîndul întreg, de a se adresa poporului cu îndemnul la unire și libertate.

Mesajul artei lor răsună și pentru noi, cei de astăzi, la fel de entuziast și convingător, și viitorul îl va face tot mai viabil.

DAS IDEAL DER FREIHEIT UND DER NATIONALEN EINHEIT IN DEN WERKEN DER KRONSTÄDTER MALER CONSTANTIN LECCA UND MIȘU POPP

(Zusammenfassung)

Constantin Lecca und Mișu Popp haben ihre künstlerische und patriotische Tätigkeit in der Zeit der Entstehung des rumänischen Staates ausgeübt; es ist dies die bewegte Periode der Achtundvierzigerrevolution und der 1859 erfolgten Vereinigung der Rumänischen Fürstentümer.

Die Forderung dieser Zeit, der sie mit ganzer Seele dienten, war, den breiten Massen die Tugenden der Väter nahezubringen, das Volk zum Kampf für nationale Einheit und Freiheit aufzurufen.

Da es ihnen nicht möglich war, ihre Ideen offen auszudrücken — die führenden Kreise widersetzten sich dem — gebrauchten Constantin Lecca und Mișu Popp die historische Komposition, die Allegorie und das Porträt bedeutender Persönlichkeiten aus der Geschichte und Kultur der Heimat als Ausdrucksmittel.

Bereits als Zwanzigjähriger veröffentlicht Constantin Lecca in der in Budapest erscheinenden Zeitschrift „Biblioteca Românească“ zahlreiche Stein-druckzeichnungen mit den Bildnissen der Herrscher Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Radu Negru und Dragoș Vodă.

In der Zeit der Vorbereitung der Achtundvierzigerrevolution malt er die Bilder „Die Ermordung des Mihai Viteazul“ und „Der Tod Brincoveanus“.

Als die „Divan ad hoc“ genannten Versammlungen im Hinblick auf die Vereinigung der Fürstentümer zusammentreten, erscheinen seine historischen Kompositionen „Der Einzug des Mihai Viteazul in Alba Iulia“ und „Die Zusammenkunft zwischen Bogdan cel Orb und Radu cel Mare“. Diese Bilder erschienen in farbigem Steindruck und wurden in grosser Anzahl verbreitet. Lange Zeit hindurch gebrauchte man sie in den Schulen als Anschauungsmaterial.

Zu den bedeutenden Arbeiten Constantin Leccas gehört auch das Bildnis von Matei Millo, dieses Vorkämpfers des rumänischen Theaters, des grossen Schulmannes Petrache Poenaru, das Bildnis von Alexandru Racoviță, der Adjutant des Herrschers Cuza war.

Mișu Popp widmet sich mit all seiner Vaterlandsliebe der Verherrlichung unserer grossen historischen Persönlichkeiten und der zeitgenössischen Kämpfer für Einheit und nationale Emanzipation.

Er setzt sich zum Ziel, all diese Gestalten in einem grossen Pantheon des rumänischen Volkes zusammenzufassen. Es gelingt ihm, ein solches Pantheon mit Miniaturporträts in seiner Kronstädter Wohnung zu schaffen.

Mișu Popp greift auch zur Allegorie.

Aus der Sammlung des Kronstädter Regionsmuseums, die die reichste an repräsentativen Porträten von Mișu Popp ist, erwähnen wir die Bilder: Mihai Viteazul — der erste Schöpfer unserer nationalen Einheit; der Herrscher Cuza Vcdă, der Begründer des modernen rumänischen Staates; der Dichter Vasile Alecsandri; der Berater Cuzas, Mihail Kogălniceanu, C. A. Rosetti, Edgar Quinet, Jules Michelet, Nicolae Golescu, Iacob Mureșianu, Barbu Știrbei u.a., desgleichen Avram Iancu, Horia, Cloșca und Crișan.

Eine Allegorie von Mișu Popp, die im Steindruck erschien und weit verbreitet ist, trägt den Titel „Rumäne, erwache!“ und zeigt den Dichter Andrei Mureșianu beim Vortrag dieser aufrüttelnden Verse.

Das Kronstädter Regionsmuseum besitzt das allegorische Bild „Triumphierendes Rumänien“, das den Triumph des jahrhundertealten Wunsches aller Rumänen, sich zu vereinigen und einen einheitlichen rumänischen Staat zu bilden, symbolisch darstellt.

Die Malerei von Constantin Lecca und Mișu Popp ist in der Art der italienischen und deutschen Neuklassik gehalten, die mit all ihren Mängeln in Osteuropa damals Mode war. Dennoch haben diese Bilder seinerzeit grosse Wirkung gehabt und übermitteln die Botschaft der Vaterlandsliebe auch uns Heutigen.

Verzeichnis der Abbildungen

- Abb. 1. Mișu Popp: Mihai Viteazul, Bildergalerie des Kronstädter Regionsmuseums
- Abb. 2. Mișu Popp: Alexandru Ioan Cuza, Bildergalerie des Kronstädter Regionsmuseums
- Abb. 3. Mișu Popp: Junger Mann aus dem Kronstädter Schei-Viertel, Bildergalerie des Kronstädter Regionsmuseums
- Abb. 4. Mișu Popp: Das triumphierende Rumänien, Bildergalerie des Kronstädter Regionsmuseums
- Abb. 5. Mișu Popp: Der Haiduc Radu Anghel, Kunstmuseum der Sozialistischen Republik Rumänien, Bukarest.

**Fig. 1. Mișu Popp : Mihai Viteazul.
Secția de Artă a Muzeului regional
Brașov.**

**Fig. 2. Mișu Popp : Alexandru Ioan
Cuza, Secția de Artă a Muzeului
regional Brașov.**

Fig. 3. Mișu Popp : Tînăr scheian.
Secția de Artă a Muzeului regional
Brașov.

Fig. 4. Mișu Popp : România
'Triumfală', Secția de Artă a Muzeului
regional Brașov.

Fig. 5. Mișu Popp : Haiducul Radu Anghel, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, București.

